

קובץ

הערות וביאורים

בתורת

כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו
בעניני גאולה ומשיח
בפ"ש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

יום הבהיר ר"ח כסלו
ש"פ תולדות ב' כסלו דידן נצח
גליון ג' (תרע"ט)

יוצא לאור ע"י

תלמידי ביהמ"ד דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראוי עוועניו ברוקלין, ניו יארק
שנת חמשת אלפים ושבע מאות וחמישים וחמש לכריאה
שנת הקהל

פתח - דבר

*

בקשר עם ח"יומי דפגרא" יום הבהיר ר"ח כסלו - ב' כסלו
דידן נצח - הננו מוציאים לאור קובץ הערות וביאורים בתורת
כ"ק אדמו"ר הכ"מ, בעניני גאולה ומשיח, נגלה וחסידות וכו'.

בקשר עם יומי דפגרא הנ"ל, הננו בזה מגישים בתור "תשורה
מיוחדת" כמה מגוכתי"ק, שזכתה המערכת ד"הערות וביאורים אחלי
תורח" לקבל במשך השנים מכ"ק אדמו"ר הכ"מ, הנדפסים כאן
לראשונה, בהמשך לשאלות וביאורים וכיו"ב.

ובהזדמנות זו הננו לעורר עוח"פ את כל התמימים -חיילי
בית דוד- ואני"ש שיחיו, לכתוב ולשלוח הערות וכו' לשולחן
המערכת, בכדי שנוכל לפרסמן ועייז לזכות בהם את הרבים.

ויח"ר אשר כימים החם ביומי דפגרא אלו, שזכינו לראות
בגשמיות ולעיני בשר כ"ק אדמו"ר פנים בפנים, כן יהי בזמן
חזה שנוכל לומר לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו עיי
שינזכה זעהן זיך מיטין רבין דא למטה אין א גוף, ולמטה
מעשרה טפחים, והוא יגאלנו", וישמיענו נפלאות מתורתו של
משיח ובאופן ד"יתורה חדשה מאתי תצא" ותיכף ומייד ממ"ש.

*

יום הבהיר ר"ח כסלו
ש"פ תולדות ב' כסלו זידן נצח

ח'תשנ"ה

*

גליון ג' (תרע"ט)

תוכן הענינים

עניני גאולה ומשיח

4 ביטול הקטאה והתחרות גורם ביטול הצומות.

8 משיח עולם ישער.

9 הסדר בהמצוות שנצטוו לעת"ל.

ליקוטי שיחות

10 בענין נכרי האוכל קרבן פסח ובחיוב קרבן פסח.

פשוטו של מקרא

14 הערה בפרש"י פי' תולדות.

17 הערה בפרש"י פרשת וירא.

19 הערה בפרש"י פרשת וירא.

נגלה

20 פטמה לחצאין (גליון).

24 לא שימשו חמזלות בשנת המבול.

שונות

26 שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום.

*

תשורה מיוחדת

28 פאקסימיליא מגוכה"ק כ"ק אדמו"ר הכ"מ.

*

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו -דידן נצה-

עניני גאולה ומשיח

ביטול הקנאה והתחרות גורם ביטול הצומות

הת' יוסף יצחק סילברמן
- תות"ל 770 קברצה -

א. כתב הרמב"ם (פ"ה מהלי תעניות הלי י"ט) וז"ל:

כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שחם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה שנאמר כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהי לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו, עכ"ל.

ובצפנת פענח שם מציין שהמקור לחלכה זו הוא מהתוספתא ספ"ג דתענית דז"ל התוספתא: אותן ימים עתידין להיות ימים טובים לישראל שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', עכ"ל.

וצ"ע:

א) למה האריך הרמב"ם וכתב כל הצומות וכו' עתידים ליבטל וכו' ולא עוד אלא שחם עתידים להיות יו"ט, ולא כתב בקיצור וכמו שכתב התוספתא "עתידין להיות ימים טובים וכו'" (ובדרך ממילא יהי מובן שהצומות יתבטלו)?

ב) למה חשמיט הרמב"ם עתידין להיות ימים טובים לישראל ורק כתב שעתידין להיות ימים טובים (ואלו בתוספתא כן הביא את המילה "לישראל")?

ג) למה הוצרך הרמב"ם להביא סיום הפסוק "והאמת והשלום אהבו" (ואילו בתוספתא אינו מביא סיום הפסוק)?

ד. ועיי' בשערי גאולה (ח' ימוח"מ עי רכ"ג-כ"ה) שמביא תירוץ כ"ק אדמו"ר הכ"מ ליישב הקושיא הראשונה ע"פ חידושו בשיטת הרמב"ם (שם עי קסד) שיחיי ב' תקופות בימות המשיח:

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דידן נצה - 5

א) התקופה **דתחילת** ימות המשיח, שעליו אמרו אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד", שאז לא יבטל מנהגו של עולם ולא יהי' אז "חידוש במעשה בראשית" אלא "עולם כמנהגו נוהג".

ב) תקופה לאחר ז' (שבה יהי' תחיית המתים) כשיבטל מנהגו של עולם ויהי' חידוש במעשה בראשית.

ועפ"ז תירץ שלכן האריך הרמב"ם לכתוב "ולא עוד אלא שהם עתידים וכו'" כי הרמב"ם רצה לחדגש שיח" שני ענינים בביטול הצומות וששני ענינים אלו יהיו בשתי תקופות נפרדות:

בתקופה הראשונה, כשיהי' שלום בעולם, יבטלו הצומות (ובדרך ממילא יהיו הצומות לימים טובים), אבל עדיין לא יתהפך ענין הצום עצמו לששון ולשמחה, אבל לאח"ז בתקופה השנייה ענין הצום עצמו יתהפך לששון ולשמחה (ע"ד מ"ש אודך ה' כי אנפת בי - שלעת"ל יהי' אודך מפני ש"אנפת ביי").

וכיון שזה שהצום עצמו יתהפך לששון ולשמחה הוא בבחינת "ביטול מנהגו של עולם" - לכן ענין זה יהי' רק בתקופה השנייה שבימות המשיח.

וזחו שכתב הרמב"ם "ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וכו' דר"ל דזה שהצומות עצמם עתידים להיות (מובנים בשכל שהם) ימים טובים וימי ששון ושמחה וכו' יהי' אחרי התקופה של ה"עתידים" דיבטלו הצומות עתו"ד.

ג. ועפ"ז י"ל דלכן השמיט הרמב"ם תיבת "לישראל המובא בהתוספתא, כי התוספתא רק מבאר ענין הראשון בביטול הצומות שעתידיים ימי הצומות שיהיו ימים טובים לישראל, אבל אינו מבאר שהצום עצמו יתהפך לששון ולשמחה.

וע"ז בא הרמב"ם להוסיף ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים שנאמר צום גוי יהי' גוי לששון גוי והיינו שגם ענין הצום עצמו לע"ל יתהפך לששון ולשמחה. ובאמת אינו מבואר במפורש בהפסוק שיהי' ימים טובים לכל ישראל, כ"א "לבית יחודה".

6 יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו -דידן נצח-

ולכן י"ל דלא תביא הרמב"ם המילה "לישראל" מכיון שאינו נוגע לענין זה (שהצום עצמו יתחפך לששון) - וגם אינו מפורש בהפסוק (ואין דרך הרמב"ם לפרש פסוקים).

ד. והנה בהא שהביא הרמב"ם סיום הכתוב והאמת והשלום אחבו עיי בסי' כתבי ר' אייזיק (ח"א עי' ר"פ) לחרח"ג הרה"ח ר' אייזיק שוויי ע"ה שכתב לבאר ע"פ המבואר במפרשי התני"ך (ועיי ברד"ק ומצודת דוד זכרי" ח, ט) שכוונת הנביא באומר "והאמת והשלום אתבו" הוא שזחו תנאי בביטול הצומות שבכדי שיתחפכו ימי הצום לששון ולשמחה, צריכים לאהוב את האמת והשלום.

ועפ"ז כתב לבאר וז"ל: כיון שמביא (הרמב"ם) כתוב זה שיהיו ימי ששון ושמחה, ולכאורה היכן מרומז בכתוב דקאי על ימות המשיח, הלא כתוב סתם?

הגם דזחו כשאר כל הנבואות והיעודים, אבל הכא הרי הי' מענה על שאלה ידועה, ואם נאמר שענם כי יהיו ימי שמחה בנוגע לבית שני, וא"כ הרי לפועל חזרו להיות ימי תענית לאחריו חורבן בית שני.

ולפי"ז צ"ל שבחיעוד הנ"ל מרומז שיחזרו עוד הפעם, והיכן רמוז זה, לכן מביא (הרמב"ם) את גמר הכתוב, שתלה הא בהא, וא"כ מובן ופשוט שיחזור לימות המשיח כי הלא אז יהי בטח תקופת אהבת שלום ואמת. עכ"ל.

והיינו שהרמב"ם הביא סיום הפסוק "והאמת והשלום אתבו" בתור הוכחה לזה שהפסוק מדבר בחזמן דימהו"מ, דאז יהי אהבת האמת והשלום.

איברא דלפי"ז צע"ק למה התוספתא לא הביא סיום הפסוק?

ה. והנה עיי לקו"ש חכ"ז בחוקותי א' אות י"ט שכתב ההכרח שבימות המשיח עצמם תהי' תקופה נוספת שבה "בטל מנהגו של עולם, כי לאחר ביאת המשיח שלא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד וכי' הרי זה יביא בתרכח לתקופה שני' (בימות המשיח גופא) שיתבטל מנהגו של עולם ועיי"ש.

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דידן נצה- 7

וחנה במ"א נתי שלע"ל יהיו ב' תקופות בביטול חקנאה והתרחות, תקופה ראשונה שיתבטל חקו"ת בקשר לעניינים גשמיים מכיון שיתגלה שאמיתית מציאותו של העולם הוא "דעה את הוי"ו", ותקופה שני' שיתבטל גם חקו"ת בעניינים רוחניים מכיון שאז יהי מציאותו של האדם א' עם חקב"ח. וממילא לא יהי שיך שום מציאות של קו"ת.

(ועפ"ז תירצנו ג"כ הא דמבואר בסי השיחות תשמ"ט ח"א ע" 154 וחבאנו בגליון חב' שיתבטל חקו"ת לע"ל הוא אותו הטעם שיתבטל המצות לע"ל והמצות רק יתבטלו בתקופה שני' וכדמבואר באגח"ק ססכ"ו, ואילו בלקו"ש כאן מבאר שהחלכה האחרונה שברמב"ם כולל חדין דלא יהי שם לא קנאה ותחרות וכו' מדובר בחתקופה ראשונה דעולם כמנהגו נוהג - די"ל שיהי ב' תקופות בביטול חקו"ת וכנ"ל ואכמ"ל).

ועי"פ הני"ל נמצא ששלימות השגת האמת (תורה) והשלום (ביטול חקנאה והתחרות) יהי רק בתקופה השני' כשמציאותו של האדם יהי א' עם חקב"ח, משא"כ בתקופה הראשונה שעדיין יהי מקום לקו"ת בקשר לעניינים רוחניים.

ו. ועפ"ז י"ל דשתי השלבים בביטול חקנאה ותחרות גורמים לשתי השלבים בביטול הצומות. והיינו, שבתקופה ראשונה כשיתבטל חקו"ת בעניינים גשמיים ויהי אהבת האמת והשלום (עכ"פ) בדברים הקשורים עם העולם, הרי זה גופא יביא לזה שבאותו התקופה יתבטלו הצומות ויהיו ימים טובים היות שזהו התנאי לביטול הצומות - שיהי אהבת האמת והשלום.

ולאח"ז מכיון שלא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ח"ז יביא בהכרח לתקופה השני' בימות"מ, שמציאותו של האדם יהי א' עם חקב"ח. וממילא יתבטל חקנאה ותחרות לגמרי גם בעניינים רוחניים. וזה גופא יביא לזה שבאותה תקופה יתחפך ענין הצום עצמו לששון ולשמחה, כי עיי' קיום התנאי של אהבת האמת והשלום בשלימות, ח"ז גורם שיתבטלו ענין הצומות בשלימותם, עד שענין הצום עצמו יתחפך לששון ולשמחה. ודו"ק.

ועי"פ הני"ל י"ל שלכן הוצרך הרמב"ם לחביא סיום הפסוק, כי התוספתא רק מבאר ענין הראשון בביטול הצומות שימי הצומות יהיו ימים טובים, והרמב"ם רצה לחדגיש שיהי עוד ענין

8 יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דידן נצח-

בביטול הצומות, שהצום עצמו יתחפך לששון ולשמחה. וששני העניינים בביטול הצומות תלויים בקיום התנאי של אהבת האמת והשלום.

ויח"ר שתיכף ומיד ממ"ש נזכה שיתחפכו כל הצומות לששון ולשמחה בגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

* * *

משיח - עולם'שער

הח' יוסף יצחק עמאר
- הלמיד בישיבה -

בספר אוצר סיפורי חב"ד (שי"ל לאחרונה בהוצאת קה"ת אה"ק ע"י הרח"ת אי"ח שי' גליצנשטיין) חלק ד' ע' 248 נדפס:

"כן מסופר שבאחד מביקוריו האמורים, נשאל: מה יהי משיח, חסיד או מתנגד? - מתנגד - ענה רבינו הזקן. שכן, - הסביר - אם יהי חסיד חרי לא ירצו המתנגדים לצאת מהגלות. ואילו חסידים הם בעלי קבלת עול ובמילא יסכימו גם כשיח"י מתנגד, ויצאו מהגלות תוך קבלת עול". ומצויין ליישחות שמחת בית השואבה תשי"ב".

ולכאורה מאוד תמוה איך תרגמו קטע זו מהשיחה, והיינו שאין זה כו"כ מדוייק!! שחרי כ"ק אדמו"ר הכ"מ לא הזכיר שם (וכל בן חמש למקרא יכול לשמוע בהטייפ) "מתנגד" אלא "עולם'שער"!!! וד"ל.

והערני חכם אחד, לראות ב"קונטרס חודש תשרי היתשי"ב", שי"ל לכבוד חודש החגים שנה זו (ע"י ועד הנחות בלה"ק), ע' 45-6, ונכון עשו שתרגמו בדיוק! ולתועלת אביא כאן הקטע כמו שנדפס בקונטרס הנ"ל (והיינו כמו שככה באמת צ"ל התרגום): "כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר שכאשר רבינו הזקן יצא מהמאסר, היתה סיבה שבגללה הגיע לביתו של יהודי שלא הי' מחוג החסידים (י"א עולם'שער איד"י), ולאחרי אריכות הדברים הוכרח רבינו הזקן להבטיח לו שיבקר שלשה מהעולם'שע גדולים, וכשביקר אצל אי' מהם, שאל אותו גדול את רבינו הזקן: מי יהי משיח - חסיד או עולם'שער? והשיב רבינו הזקן משיח יהי עולם'שער. ושאל:

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו -דידן נצח- 9

מדוע? והשיב רבינו חזקן, שאם משיח יהי חסיד, יתכן שהעולם ישע לא ירצו לצאת עמו מהגלות, אבל אם משיח יהי עולם ישער, יסכימו גם החסידים - להיותם קבלת-עול'ניקעס - לצאת עמו מהגלות מתוך קבלת עול (ז"אל זיין א עולם ישער אבי ארוייסגיין פון גלות").

וטוב עשו שתרגמו ממש בדייקנות נפלאה מילח במילח מהטייפ, וממנו יראו וכן יעשו רבים, ות"ח לחם ע"ז מאוד.

* * *

הסדר בהמצוות שנצטוו לעת"ל

הת' בן ציון פייפ
-תלמיד בישיבה-

בגליון של פי לך לך (תרע"ז) הביא התי י"צ שיי סילברמן מ"ש הרמב"ם דג' מצוות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך כו', ולחכרית זרעו של עמלק וכו', ולבנות בית הבחירה שנאי לשכנו תדרשו ובאת שמה". וביאר, דהרמב"ם סב"ל דישנו חיוב על הגברא להתחיל (בהשתדלות עכ"פ) בבנית ביהמ"ק גם לפני ב' מצוות האחרות, מצד הציווי ד"ועשו לי מקדש גוי", אף שהמצווה להשלים בנין המקדש הוא דווקא לאחר קיום ב' המצוות האחרות.

וחנה, יש לעיין איך תחי קיום ג' מצוות אלו בביאת המשיח מתרה יגלה אכ"י - די"ל שזה תלוי גם בסדר הדברים ד"יעמוד מלך כו' ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל" - כלשון הרמב"ם, שעפ"ז הסדר הוא בנין ביהמ"ק קודם לקיבוץ גלויות, וא"כ צ"ע אם גם אז (קודם לבנין ביהמ"ק שלפני כניסת כל בניי לאח"ק) ישנו החיוב ב' מצוות האחרות. (אף דיש לחסתפק אם אז יהי המצוה דמינוי מלך - שהרי כבר נתקיים ח"יעמוד מלך מבית דוד כו").

ואוי"ל בזה, עפמ"ש בשיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ח ביישוב מ"ש בזחר "דקב"ה יבני בי מקדשא בקדמיתא" ולבתר "וקים לי מעפרא, הח"ד בונה ירושלים ח' וגו', בונה ירושלים בקדמיתא, ולבתר נדחי ישראל יכנס", עם מ"ש בתנחומא ד"אין ירושלים נבנית עד שיתכנסו הגלויות" - שבחתחלה יהי בנין ירושלים

10 יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דיין נצה-

וביחמ"ק ואח"כ יחי קיבוץ גלויות, אמנם לאח"ז באים לדרגא נעלית יותר בבנין ירושלים וביחמ"ק, שאינה יכולה להיות אלא לאחרי העילוי דקיבוץ גלויות וכו' עיי"ש. דעפ"ז אפ"ל דקיום ב' המצוות הנ"ל יכולים להיות בין לאחרי קיבוץ גלויות (שבחמשך לבנין ביחמ"ק. כפס"ד הרמב"ם), וגם באופן שלאח"ז יחי קיום מצווה חגי דבנין ביחמ"ק. (ועי' בכ"ז גם בשיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ז, ושם שסדר עבודה הרגיל הוא שקודם הוא הענין דקבוץ גלויות, ואח"כ ביחמ"ק, וכן אח"כ קיבוץ גלויות). וראה ג"כ בשיחת ש"פ חיי"ש תשמ"ג, שחזר מוכריע שמוותרים על העילוי שיכול להיות בבנין ביחמ"ק - באם יחי אחרי קיבוץ גלויות, "כל יושבי עלי" - לטובתן של ישראל, שקודם יחי הענין דקיבוץ גלויות, ואח"כ בנין ביחמ"ק.

ויש להעיר בכ"ז ממ"ש בסי צדה לדרך (להרי מנחם בן הרי אחרן - תלמיד הרי"י בן הרא"ש) מאמר ג', כלל ג', פרק ד', שמשנה מלשון הרמב"ם וז"ל: "ועתיד המשיח להחזיר מלכות בית דוד ליושנה ויקבץ נדחי ישראל ויבנה ביחמ"ק כו'... אם יעשה ויצליח ויקבץ נפוצותינו וילחם מלחמותינו ויבנה ביחמ"ק כו' עכ"ל. ועיי"ש.

* * *

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

בענין נכרי האוכל קרבן פסח ובחיוב קרבן פסח

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

בפסחים דף ג' ע"ב, בהחוא ארמאה דחוח סליק ואכיל פסחים בירושלים וכו' בפשטות יוצא דעכו"ם האוכל קרבן פסח חייב מיתה ונתלבטו האחרונים בזה דמנלן שהוא חייב מיתה?

הנה חמני"ח (מצוה י"ד) כתב דמדברי החינוך שם וכן מדברי הרמב"ם ח"ל ק"פ (פ"ט ח"ז) מבואר שהאיסור - דתושב ושכיר לא יאכל בו - הוא על הישראל שאסור לו להאכילם ואם מאכילם, הישראל עובר, (ומ"מ אינו לוקה כמ"ש הרמב"ם שם כיון דלא כתוב בחדיא שאסור להאכיל) אבל בסמ"ג (לאווין שני"ד) מבואר

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ חולדות ב' כסלו - דידן נצה-11

שהאיסור הוא על הנכרי עצמו שאסור לו לאכול מקרבן פסח כפי שמשמע פשטא דקרא, והמני"ח הביא דברי הכס"מ שם דהרמב"ם סב"ל שהלאו קאי על ישראל שלא להאכילו כי עכו"ם אינו חייש למה שכתב בתורה, ומקשה המני"ח עליו דמאי שנא מו' מצוות שנצטוו דחיישי למאי דאזחר קרא, וא"כ גם הכא חיישי?

עוד כתב המני"ח שיש לחקשות על הסמ"ג דלמה לא נמנה איסור זה כמו שאר ז' מצוות שנצטוו עליהן? ומתרץ דכמו דמבואר בסנהדרין נח, דלא קא חשיב אלא לאווי' ולא קום ועשה, כן אפ"ל הכא דלא חשיב אלא מצוות שנצטוו לעולם ובכל מקום, משא"כ איסור זה הוא רק בזמן שביחמ"ק קיים וגם רק בירושלים במקום הקרבת הקרבן לכן לא חשיב איסור זה עיי"ש. וממשיך דלפי דעת הסמ"ג מתורץ למה הרגו הנכרי כאן שאכל הקרבן, כיון שהנכרי עובר על חלאו ובנכרי אמרינן דאזחרתו זוהי מיתתו, דבכל לאו שהוא עובר חייב מיתה. אבל על שיטת החינוך והרמב"ם שהנכרי עצמו לא נצטווה על זה קשה דלמה הרגוהו? ומתרץ עפ"י שיטת רש"י בכ"מ (ב"ק יב, ב) דקדשים קלים לאחר שחיטה אפילו חלק הבעלים הוח ממון גבוה ומשולחן גבוה קא זכו רק לאכילה ואי אפשר לקדש בו את האשה וכ"ו דלפ"ז אי"ש, דכיון דק"פ הוא קדשים קלים דהוה ממון גבוה נמצא דכשהנכרי אוכל הי"ח גוזל ממון גבוה ומה לי ממון גבוה ומה לי ממון חדיוט, כיון דרק לישראל הותר אכילה ולא לעכו"ם, וכיון שעובר על לאו דגזילה חייב מיתה כנ"ל דאזחרתו זוהי מיתתו, עיי"ש.

והצ"ח לקמן עג, א כתב גם לשיטת הרמב"ם דבודאי הנכרי עצמו מצווה שלא לאכול מק"פ כפשטא דקרא, והא דכתב שאסור על ישראל להאכיל, כוונתו שהישראל עובר משום לפני עור לא תתן מכשול כמו שחדין הוא במושט אבר מן החי לבי"ד דעובר על לפני עור, וזה גופא הטעם שכתב שם שאין הישראל לוקה, כיון שאין לוקין על לפני עור, (דהוה לאו שבכללות כו') והא דאין זה נמנה בז' מצוות דבי"ד משום דאין זה ענין תמידי אלא פ"א בשנה עיי"ש. ולפי דבריו מובן דלא קשה גם לפי הרמב"ם למה תרגוהו כיון שחייב מיתה.

אבל יש לחקשות עליו דהנה המני"ח שם להלן כתב שיש נפק"מ להסמ"ג או להרמב"ם ותחינוך גם בנוגע לשיעור האיסור, דאם האיסור הוא על הישראל חנה כיון דאצל ישראל הוה "אכילה" בכזית דוקא, כן הכא עובר הישראל על האיסור רק אם מאכילו

בכזית, משאי"כ אם האיסור הוא על הנכרי, הנה כיון דשיעורים הם "הלכה למשה מסיני" כמבואר בריש סוכה ובכ"מ, ושיעורים אלו ניתנו לישראל דוקא ולא לבני כמי"ש הרמב"ם בחלי מלכים פי"ט ח"י ובב"נ האיסור אכילה הוא גם בכל שהוא, הנה גם הכא עובר בכל שהוא (וראה לקו"ש חט"ו פי וישלח די ובהערה 23 שכ"כ חתתם סופר לגבי השיעור דבן י"ג למצוות דאין זה שייך לבני עי"ש), וא"כ אי נימא דשיטת הרמב"ם הוא שהאיסור הוא על הנכרי עצמו והישראל עובר בלפני עור אי"כ איך כתב הרמב"ם שעובר רק אם מאכיל "כזית"? הרי מוכח מזה דלשיטת הרמב"ם האיסור הוא רק על הישראל ולא על הנכרי.

ובקו"ש כאן ובעוד אחרונים מתרצים דכיון דלא שייך מינוי קרבן פסח בנכרי וחמינוי שעשה אינו חל כלל נמצא שחקרבן עצמו אינו של הנכרי כלל אלא של שאר החבורה, וכיון שהנכרי אכל יש בזה דין גזל ולכן נתחייב מיתה מצד הלאו דגזילה עי"ש.

אבל עיי שו"ת מהר"י אסאד (או"ח סי' נ"ה) דדחה זה דהרי כאן יהיב דמי ובמילא אינו גזלן עפ"י תורה, ורוב ראשונים סב"ל דביחיב דמי אינו גזלן מן התורה אלא מדרבנן (ראה תוס' סו"פ חכונס ואינצקלופדי תלמודית כרך ט"ז ערך חמסן) ורק חר"י מיגאש סב"ל דאפילו ביחיב דמי הוא גזלן מן התורה ולשיטתו א"ש, אבל לשאר הראשונים קשה כיון דחאי נכרי יהיב דמי.

ואולי אפ"ל עפ"י מ"ש הרמב"ם (הלי סנהדרין פכ"ד ח"ד) שיש לו לב"ד לחלקות ולחמית אפילו שלא עפ"י דין תורה אם הדור פרוץ בכך עי"ש שחביא כמה דוגמאות לזה כגון בשמעון בן שטח שחרג שמונים מכשפות ביום אחד בלי עדים כו', ובמילא אפ"ל גם הכא היי כן שהיו אז פרוצים בענין זה וב"ד היו ממיתין ע"ז.

ועיי גם בשו"ת מהר"ץ חיות סי' ב' שהאריך בענין זה, ור"ל דריב"ב לא היי בכלל בזמן הבית אלא אח"כ וחביא ראי דמצינו (ראה בסדר הדורות בשם "אבא"י) שריב"ב בירך אבוב דשמואל שיהי כשמואל הרמתי ואבוב דשמואל היי בזמן רבינו הקדוש, ומ"מ היו מביאים קרבן פסח גם אחרי החורבן כיון דמקריבים אעפ"י שאין בית (ומצינו גם מבעלי התוס' שרצו לעלות לחקריב קרבן פסח דטומאה הותרה בציבור כו' ומקריבין אעפ"י שאין שם

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דידן נצח-21

חסוג הראשון הוא עץ שאין בו מראה אתרוג, אלא מראה עץ (חוס בחיר) וגם קשה כעץ (תוסי שם) והשונתא הוא מהות אחד עם העץ ומחעץ עצמו.

(א.ה) בספר כשרות ארבעת המינים עמוד כו, כתב "בשוק לא מצוי סוג פיטם של עץ" אלא כולם הם מסוג "פיטם חבשרי" וכו'. וכנראה שלא בדק אתרוגי קלבריא, משא"כ בעלי התוסי שהיו משתמשים באתרוגי קלאבריא וכמ"ש החתם סופר).

והסוג השני הוא צורת עץ שבולט מגובה האתרוג אך מראהו כמראה האתרוג, (ובדרך כלל בתוך קליפת הפיטמא המשך בשר לבן של האתרוג) והשונתא מודבקת עליו, אך מראיהם שונות. (ראה כפוי"ת בתוסי ד"ה נטלה בוכנתו, כף החיים מו, וערוך השולחן סעי' יח.ב. ראה פרי"מ משי"ז יא דלא חכיר פיטם מסוג זה, ותבין מה שכתב) (א.ה. נראה שהפרי מגדים ג"כ השתמש באתרוגי קאלבריא, דלא שמתי לב בהיות אתרוגי קורפו מצויים איזה סוג פיטם הי' להם).

וכן הוא במאירי ג' סוגי אתרוגים. א] שאין לו פיטם כלל. ב] שאין לו חוטם (מבשר האתרוג) אלא עוקץ שנבלע מקצתו באתרוג בולט על פניו ועל ראשו שושנתו ושניהם דבר אחד. ג] חוטם יוצא מסוף חדוד האתרוג וחשושן עומד על ראש החוטם, ואותו החוטם הוא ממין האתרוג וראוי לאכילה, הנקרא בוכנא "וכ"ש שחשושן עליו נעשה עתה כבוכנא" כמבואר בט"ז ס"ק יא).

ראה ברמב"ן (והובא בשו"ת הראב"ד סי' ז) הוצאת הרב קאפח שפיטם האתרוג נאכל כבשר האתרוג. משמע שהוא פיטם מגוף האתרוג ולא עץ קשה דזה ודאי אינו מאכל כמו שחביא הרב קאפח שם. ראה קה"ח פרק כ אות טז", עכ"ל.

וחנה (*) אין המאירי על סוכה ת"י לעי"ע, ואין אני יודע אם המתבר העתיק לשון המאירי, או כתב תמצית דבריו. אבל מ"מ יכולים לפרש דברי המאירי כשיטת הרמב"ם, וקורא לשונתא למח שאנו קוראים פטום, וציין צריך לברר, ומכ"ש מה שפירש הרמב"ן שפיטם האתרוג נאכל כבשר האתרוג, ופירושו של הרב קאפח בטח בשיטתו אזל כמו שפירש ברמב"ם ואין שו"ת הראב"ד ת"י לעי"ע ואין בו אף מה שכתב רבינו "ויש הרבה אתרוגי שאין להם כלל פטמא זו ולא שושנתא שעלין להן כשרין כיון שכך היא בתחלת

22 יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו -דין נצח-

ברייתם וזהו דרך גדולך וניכרין חן אותן שכך חן מתחלת ברייתם כי יש לחן במקום הפטמא כמו גומא מתחילת קריאתו וכי.

(*)שוב חשגתי המאירי בית הבחירה ומגן אבות ולא העתיק אות באות מהמאירי אמנם המאירי בפירוש לא סבר כשיטת הרמב"ם כי אם הכוונה לדדו כמ"ש הרמב"ם הרי הוא חסר).

חנה המחבר לא הביא מכתב כ"ק אדמו"ר הכ"מ באגרת ביתתקצח, נדפס בכרך י' מאגרות קודש ע"י לח, וזלח"ק: ...מ"ש אודות אתרוגים בלתי מורכבים שרואה בהם כמה שאין לתם פטום וגם לא גומא במקום זה ובמילא מסתפק איזו מהם עדיף, אם אתרוג תמורכב או אתרוג חני"ל כיון שיש לו רימתא זו וכמבואר בני"כ השו"ע סי' תרמח.

והנה יעויין בשו"ת חת"ס או"ח סי' ר"ז אשר דינו של אתרוג הוא כענין עוף שבור שאינו נאכל אלא במסורת, וכן מבואר אשר חסימנים פשיטא שאינם מדאורייתא ולא נזכר בש"ס ובראשונים ומזה נלמד ג"כ למ"ש אודות הכרח הגומא שפס"ד זה בא מהמציות, משא"כ כשמתגלים אתרוגים חידועים במסורת ובלתי מורכבים בלא פטום וגם בלא גומא, וכמדומה ברור כמה מהאתרוגים שכותב אודותם חת"ס שיש בהם מסורה הם בלא פטום וגם בלא גומא, ואפשר שלא הגיעו מינים אלו למקום האחרונים הכותבים ע"ד הכרח הגומא" עכלח"ק.

והנה המחבר שליט"א הרבה לפלפל בענין אתרוג שלא ח"י לו פיטם מעולם או שנפל בעודו בקטניתו, או נפל כשכבר גדול האתרוג ועודנו על האילן וכי וכן ראיתי בספר ארבעת המינים השלם בחלק המלואים ע"ע, וז"ל: "נסתפק בדבר זה בכפות תמרים לד,ב אם יש להכשיר אלו שנולדו בלי פטמאות, הואיל ודרך אילן זה לגדל פיטמות ולא הכריע עיי"ש.

אמנם בספר בית חשואבה דיני אתרוג אות מ. דעתו להקל בזה וחוכיח שכן גם דעת המביט עיי"ש. וכתב בחיים וברכה סי' רנד שכדי לצאת מידי חספיקות אם ח"י לא פיטמא אם לאו שיש מצדדים לחמיר בזה. וכן מחמת הספק של הכפות תמרים חני"ל יש לחדר ליקח אתרוג עם פיטמא עיי"ש.

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דיין נצח-23

וגם בספר כשרות ארבעת המינים עדיין לא ירד לעומקו של דבר עפ"י המציאות.

ואין אני מתייחר ח"ו כנגד אלו המחברים שליט"א אשר באמת עשו דבר גדול בספריהם ללבן ולבאר חסוגיות. אלא כדאיתא בגמרא סנהדרין (י,ב) אמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בחמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר.

זה לי חצי יובל שנים שאני מתעסק באתרוגים, ויותר מעשרים שנה שהנני נוסע לפרדסים, ובמשך הזמן דברתי עם הרבה בעלי פרדסים וגם הרבה אגרונומים המתמחים באתרוגים. ועפ"י דברי החתם סופר המראים בפתיחת מאמרי דא, ועל מכתב כ"ק אדמו"ר הכ"מ. ע"פ הני"ל הגעתי למסקנות אלו.

כל הפירות מסוג הדר, דחינו אתרוגים, למונים, תפוזים, ואשכליות למיניהם מתחילים בעת הפריחה לגדול עם פטמא ובעיני ראיתי באטליא, ובקאליפורניא לימונים עם פטמא. אלא שברובא דרובא הפיטם נושר ונופל באגם. חוץ מאתרוגים, שיש מקומות שכולם גדלים עם פיטמא, ומעולם לא ראיתי אתרוג הבא משום בלא פיטמא. ואתרוגי תימן נופל הפטמא וחשושנתא לפני ששוקד, בעדותו של הרב קאפאח שליט"א. באתרוגי קאלאבריא רוב הפיטמאות נושרות עוד לפני ששוקדים ואז נשאר עפ"י רוב גומא במקומו, ויש אשר הפיטם נשאר, וגודל פיטם כמו שכתוב הטי"ז שהפיטם הוא בתכונתו כבשר האתרוג. ויש אשר מפני החום שמתייבש עוד יותר שאינו נושר אז הפיטם הוא כמו עץ ואז יכול להיות שנישרף חצי הפיטם מחום השמש ושני הפטמאות יכולים להמצא על עץ אי יחד עם אתרוגים בלי פטמאות (וזכרונני שלפני כמה שנים ח"י בארץ ישראל קייץ שחונה ואז היו רוב אתרוגי אי"י בלי פטמאות, מלבד אותם פרדסים שהשתמשו בזריקה המיוחדת כדי שיחזקו הפטמאות), והיות שכפי שכתב החתם סופר בשר האתרוג הוא כמו עצו לפיכך אם מתייבש מאוד נחפך לעץ וזוהי הפיטם שהוא כמו עץ הנזכר בתוספות הני"ל. ומאותם הפטמאות המתיבשות ונופלות יש לפעמיים שמקום נפילתן אינו ממש בסמוך לראש האתרוג אלא נראה כמו משחו של פיטם שנשאר ובתוכו עפ"י רוב גומא. ולפעמים שקשה להבחין בינו לבין פיטם שנשבר. ויש אשר האתרוג כבר גדול והפיטם עודנו דבוק בו כחוט השערה, ולכאורה גם זה כשר, וגם לפעמים באשר נשר הפיטם בין בקטנותם בין בגדלותם נשאר נקב שנכנס לפנים האתרוג, וכבר

24 יום הבהיר ר"ח כסלו - שי"פ תולדות ב' כסלו - רידן נצח-

חוכיח המחבר בעמוד קמג ועמוד קמה שכשר, כ"ז נראה לע"ד ברור ופשוט.

אחרי שכתבתי כל זאת השגתי הספרים תשובות ופוסקים להראב"ד וספר הלולב הגדוד להראב"ד, ולהרמב"ן, מגן אבות להמאירי, וראיתי שיש עוד לחאריך בענין הזה ועוד חזון למועד.

...

לא שימשו המזלות בשנת המבול

הת' יוסף יצחק שמוקלער
- הלמיד בישיבה -

גרסינן בירושלמי פסחים (פ"א ה"א) "אמר ר' חונא כד הוינן ערקין (כשהיינו בורחין לחנך מערות של בה"מ הגדול מפני השונאים, קרבן העדה) באלין בוטינתא דסדרא רבה, היו מדליקין עלינו נירות, בשעה שהיו כחים (ולא האירו כ"כ ידעו שהאיר היום וכו' ניצוץ השמש מכתה אור הנר אפי' הוא במקום האפל) היינו יודעים שהוא יום, ובשעה שהיו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה (שהי' אורן בחיר היינו יודעין שהוא לילה), ות"א ב"י דמר רבי אחי"א בר זעירא (ואתי"א כי הא דאמר ר' אחי"א) נח בכנסיתו לתיבה הכניס עמו אבנים טובות ומרגליות בשעה שהי' כיחות הי' יודע שהוא יום ובשעה שהיו מבהיקות הי' יודע שהוא לילה. למה חכניסין? (מאי נפקא לי' מיני' אם הוא יום או לילה), יש הי' אוכלת ביום ויש הי' אוכלת בלילה (לפיכך הי' צריך לדעת מתי יום ומתי לילה). (ופריך) והא כתיב צוהר תעשה לתיבה (והי' יכול לראות מתוכו היום והלילה והאבנים טובות ל"ל) כמ"ד לא שימשו המזלות בשנת המבול (ולא הי' מחני לו הצוהר לידע בו מתי יום ומתי לילה). ע"כ.

וצ"ע דחבאנו לעיל מהקרבן העדה דחטעם שביום האיר הנר כיחה אעי"פ שהוא בבית אפל, הוא מצד דכח ניצוץ השמש מכתה אור הנר אי"כ האיך הראו האבנים טובות לנח אם זה יום או לילה (בשעה שהיו כיחות הי' יודע שהוא יום וכו') חרי הגמרא אומרת כאן דלא שימשו המזלות בשנת המבול (ומי"ש יום מלילה)!

יום הבהיר ר"ח כסלו - ש"פ תולדות ב' כסלו - דידן נצה-25

וראיני בהשירי קרבן שחקשה כן וז"ל וקשה (א"יכ מני"ל שלקח
אבנים טובות לידע יום ולילה דלמא לחאיר לחם לא שימשו דחא
לא שימשו המזלות ועוד קשיא) א"יכ דלא חאירו המזלות א"יכ לא
הי אורן של האבנים טובות כיהות כבלילה, שעיקרן שהן כיהות
היינו מטעם שנצוצי היום מכהים אורן אפי"ן הן באפילה וכיון
שלא שימשו המזלות ודאי שלא הוכחה מאורן?

(ומתרץ) וי"ל שלא שימשו המזלות היינו שלא שימשו כסדרן
אלא כולן שימשו כאחת (*) והיי אור החמה והלבנה והכוכבים
בין ביום ובין בלילה.

(וניחא נמי הא דמקשי בי"מ איך יצוייר שביתת הגלגל אפי"ן
רגע אי וכו' ולפמ"ש לק"מ דמעולם לא עמדו הגלגלים) עכ"ל.

ולא הבנתי תירוצו דלכאורה מה הוא הרויח אם גם לפירושו
היום והלילה שוין (דיש אור השמש בלילה ג"כ) א"יכ מדוע ביום
היו כיהות ובלילה מבהיקין וחדק"ל וצ"ע.

(*) ואנב לכאורה משמע מהפני משה (שם) דחולק על היסוד
הזה וסובר שלא שימשו כלל דהפ"מ כותב (למסקנת הגמרא דמ"ד
דחכניס אבנים טובות ומרגליות לידע וכו' סובר שלא שימשו
המזלות בשנת המבול) "ולדידי" האי צהר תעשה, שתכניס עמך דבר
המצהיר ומנהיר".

ולכאורה הטעם (להפ"מ) דמ"ד זו לא יכול לסבור דצהר הוא
חלון הוא מכיון דסובר שלא שימשו וכו' א"יכ מאי אחני לי
חלון (דלא היי אור) ולכן מבאר הפ"מ דחם סוברים דהצהר תעשה
הוא אבנים טובות אבל לפי סברת השירי קרבן לכאורה אין חכר
דצהר הוא אבנים וכו', דלעולם יכול ללמוד צהר תעשה חלון
דהיי אור השמש וכו' ונח ג"כ החניס אבנים טובות ומרגליות
לידע וכו' (ומזה שפירש הפ"מ דצהר תעשה הוא אבנים טובות
משמע שחולק על השירי קרבן).

ש ו נ ו ת

- - - -

שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום

הת' יוסף דוד האנאוויטש
- תלמיד במחיבתא -

בתניא פרק א' בנוגע ל"ואם כן על כרחך הבינוני אין בו אפילו עון ביטול תורה", ומסביר בשיעורים בספר התניא, שאפ"י עוון ביטול תורה שזה אחד הדברים "שאין אדם ניצול מהם בכל יום", ובהערות שם כותב שהמקור הוא מבבא בתרא דף קסד ע"ב, אמנם תרי השלושה דברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום שמובאים בגמ' שם הם הרהור עבירה, עיון תפילה, ולשון הרע, ולא ביטול תורה!

הערות המערכת: עיין בשיעורים בספר התניא הוצאה (שלאח"יז) תשמ"ג, שחשמיטו הערה הנ"ל (עיין ב"ב וכו') ובמקום זה ציינו "לראות לחלן בפרק כ"ה", ופשוט.

* * *

ע"פ דברי הרב אריה לייב
 רובינשטיין ז"ל

2

ב"ה

חשמטה להערות **ביאורים** אהלי תורה דש"ק (גליון ל"ו) סי' ט"ז סוף אות א

אבל אכתי יל"ע, דאי נימא שנחכוון שצריך ללמוד מקודם רק חמשה חומשי
 תורה ולא נביאים וכתובים לפני ספרו, א"כ איך כותב בהל" דעות פ"ז ה"א:
 "צא ולמד מה אירע לדואג האדומי", ועד"ז בהל" ע"ז פ"ב ה"י: "ולא קרעו
 אליקים ושבנא אלא מפני שרבשקה הי' ישראל מומר", ועוד מקומות כעין זה,
 ואינו מפרש בזה כלום, דמזה לכאורה משמע דספר זה הוא לאלו שכבר למדו
 נביאים וכתובים? ויל"ע.

ומה שכתב
 הרב אריה לייב

דברי
 הרב אריה לייב

המערכת דהערות וביאורים
 אהלי תורה

כ"ק אדמו"ר חכ"מ חקיף התיבה "וביאורים" וסימן מעלי סימן
 שאלה ? , וכתב עדיפי הו"ל להקשות התחלת כל הספר בפסוק
מתחלים ולא מציון מקורו! .

אדמו"ר שליט"א
דאס ווארט
אדמו"ר שליט"א

כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א

ב"ה

במה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתחזקותו, דכיון דאמר הלשון

"הגיה" ולא תיקן, מוכח דאי"צ תיקון, לכאן צריך להבין הרי גם בשבט

קדיש, אמר הלשון "הגיה אות אחת חייב" וכן הוא ברמב"ם הל' שבת פ"א

הל' י"ג, ושם הרי תפי' הוא שתיכף ע"י התיבה, (דאל"כ בודאי פסול,

וכמו שפסקו שם בגמ') וא"כ הרי גם תכא אשאי למשל כן דהגיה היינו

שתוקן? (וכן הוא בשו"ע אה"י סי' ש"ם סעי' ה')

במה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א דאסור להשוות ספר שאינו מוגה

(כתובות יט"ב) זהו גם בספק טעות (ואינו מוגה היינו שלא נברק) צריך

להבין הרי בשמ"ק שם כתוב דהיינו "כשיש בו טעויות בחסר ויותר

וחששתי היצרות וכיוצא", שמע דהיינו דיש שם ודאי טעות, ולא נחתק?

במה שהובא דוגמת מבריקת חמץ צריך להבין הרי שם המצוה היא הנושאת

וא"כ איך נפק"ם אם לא מצא טו"ס בדיק, אבל כאן המצוה היא בתכלית לכל וכו'

בתיבת ספר חררה, וא"כ הרי אע"ל דאם לא בתכלית, לא קיים המצוה (ש"ד

בשם דאינו חייב ששום בתיבת, אם לא כתה כלל ורק בדיק ס"ח).

אדמו"ר שליט"א
אדמו"ר שליט"א
אדמו"ר שליט"א
אדמו"ר שליט"א

דא אדמו"ר שליט"א
דא אדמו"ר שליט"א
דא אדמו"ר שליט"א
דא אדמו"ר שליט"א

בתחילתו מציין בחץ וכותב הרי צ"ל השאלות להקובצים (1)
על שאלה א) העיר כ"ק אדמו"ר הכי"מ בצדו ב"מלאכה" (שם) אין
מקום לטעות. ובחמשד מאין ידוע זה? והזכרתי שתלוי בהשקו"ט
בוה) מד"ס וכו' ודיני ספק וכו'. ועל שאלה ג' מביא בחמשד
לפסוק כתבו לכם גוי' כותב ולמדה גוי' שלכן האידנא כו' היינו
שזהו עיקר המצוה.

ברוך הבא!

מקדמים אנו בברכה את פני ידידנו הנעלה
ראש המערכת דהערות וביאורים בשנות ה'תשמ"ז - ה'תנש"א,
הרה"ת המצויין וכו' איש חי ורב פעלים השליח
ר' מנחם מענדל ש"י אַזימאוו ומשפחתו שיחיו
לרגל ביקורו בחצרות כ"ק אדמו"ר הכ"מ
ומאחלים לו הצלחה רבה ומופלגה בעבודתו הק'
ובכל עניניו בגו"ר
המערכת.

לזכות

ולחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר הכ"מ

נדפס ע"י

הרה"ת ר' הלל דוד ש"י קרינסקי ומשפחתו שיחיו

*

הרה"ת ר' דן יואל ש"י ליווי ומשפחתו שיחיו

* * *

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבנו
בקשר עם יום הבהיר ר"ח כסלו - מו"כ שנה
ה'תשל"ח - ה'תשנ"ה

*

ויהי רצון שתיכף ומי"ד ממ"ש
"נזכה זהען זיך מיט'ן רבי'ן דא למטה איך א גוף
ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו".

נדפס ע"י

הרה"ת ר' רפאל שלמה שי' דרימער ומשפחתו שיחיו

*